

- mobility: Resolution № 579 of 12.08.2015]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2015-%D0%BF#Text>.
2. Vikipediia [Wikipedia]. Available at: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D0%BC%D0%BE%D0%B1%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C.
  3. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy [On higher education: Law of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2984-14#Text>.
  4. Hul'iaieva, N. M., 2005. Mobilnist vykladachiv i studentiv: problemy ta oriientyry [Mobility of teachers and students: problems and guidelines]. In: *Development of Management Education in Ukraine: VI Annual International Conference*, Dnipropetrovsk, February 17-19, 2005. Kyiv: Teaching Method. Center "Consortium for Improving Management Education in Ukraine".
  5. Lapshyna, I. A., and Mokii, A. I., 2009. Akademichna mobilnist: vyklyky i zahrozy dlia liudskoho kapitalu [Academic mobility: challenges and threats to human capital of Ukraine]. *Scientific Bulletin of Volyn National University Lesya Ukrainka*, 14–17.
  6. Serheeva, Yu. Y. Mezhdunarodnyi obrazovatelnyi turizm kak ystorycheskaia tradytsiia [International educational tourism as a historical tradition]. Available at: <http://конференция.com.ua/pages/view/>.
  7. Verbytska, S. V. 2009. Mizhnarodna studentska akademichna mobilnist: etapy rozvytku ta sub'iekty orhanizatsii [International student academic mobility: stages of development and subjects of organization]. *Bulletin of Zhytomyr State University. Pedagogical sciences*, 45, pp. 20–26.

УДК373.2.015.3:159.922.73:159.942-053.4(045)

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ Й ЗАСОБИ ПОДОЛАННЯ ЕМОЦІЙНОГО НЕБЛАГОПОЛУЧЧЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Іванова В.В., Бретско І.І.

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS AND MEANS OF THE SENIOR PRESCHOOL CHILDREN EMOTIONAL DISTRESS OVERCOMING

Ivanova Victoria, Bretsko Iryna

Стаття присвячена пошуку засобів і методів профілактики та корекції емоційного неблагополуччя старших дошкільників, а також виявленню умов, що сприяють його подоланню. З цією метою проведено аналіз психолого-педагогічних досліджень присвячених проблемі емоційного неблагополуччя дітей старшого дошкільного віку, запропоновано психолого-педагогічні умови спрямовані на профілактику і корекцію емоційних проблем у дітей; розглянуто психокорекційні методи для роботи з подолання емоційного неблагополуччя старших дошкільників та проаналізовано можливості та переваги їх використання.

Ключові слова: емоційне неблагополуччя, арт-терапія, ігротерапія, музикотерапія, психогімнастика, релаксація, старший дошкільник.

The purpose of the study is to theoretically substantiate the conditions and characterize the means to overcome the emotional distress of senior preschoolers in preschool education.

To achieve the goal of the study, the following methods were used: theoretical analysis of the literature on philosophy, psychology, pedagogy, comparison and classification of materials on the research problem; method of theoretical constructions.

The article is devoted to the search for means and methods of prevention and correction of emotional distress of senior preschoolers, as well as identifying conditions that contribute to overcoming it. To this end, an analysis of psychological and pedagogical research on the problem of emotional distress of senior preschool children has been conducted, psychological and pedagogical conditions aimed at prevention and correction of emotional problems in children have been proposed; psychological and correctional methods for overcoming the emotional distress of senior preschoolers have been considered and the possibilities and benefits of their use have been analyzed.

The tools and methods used in the article, used in the correction and development of the emotional sphere of preschoolers, can be taken into account in the development of a special program to overcome the emotional distress of older preschool children. Children with emotional distress need specially organized psychological and pedagogical assistance that takes into account their age and individual characteristics. A properly organized approach to them is needed, which creates conditions for full-fledged mental development. The level of professional competence of psychologists and educators who work with such children also requires a qualitative change in the system of training and retraining.

Key words: *emotional distress, art therapy, game therapy, music therapy, psychogymnastics, relaxation, senior preschooler.*

Одним із пріоритетних напрямків психолого-педагогічних досліджень в останнє десятиріччя є емоційний розвиток дітей. Велика увага приділяється емоційному благополуччю дитини, яке розцінюється як показник оптимальності її загального психічного розвитку та психологічного здоров'я. Проблема емоційного дискомфорту в даний час набуває більшої значущості в зв'язку з воєнним станом, соціальною нестабільністю, напруженим ритмом життя, емоційними перевантаженнями людей. Дитина в цих умовах є найбільш незахищеною і вразливою.

Ряд дослідників дитячого віку (Л. Виготський, В. Зеньковський, В. Мухіна, Д. Ельконін та ін.) вказують на «неповторність, особливу значимість» цього періоду для всього подальшого розвитку людини. Тому так гостро стоїть питання про збереження здорової емоційності дітей, виключення емоційного неблагополуччя.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває пошук засобів і методів профілактики та корекції емоційного неблагополуччя старших дошкільників, а також виявлення умов, що сприяють його подоланню.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє виділити фактори, що впливають на емоційний стан дитини-дошкільника: взаємини в сім'ї (З. Богуславська, С. Корницька, Г. Рузька та ін.), спілкування з вихователем (Т. Каштанова, М. Лісіна, Є. Панько та ін.), відносини з однолітками (Я. Коломінський, А. Рояк та ін.), досягнення успіху в діяльності (Р. Буре, Т. Рєпіна та ін.).

Мета статті – теоретично обґрунтувати умови та засоби, що дозволяють долати емоційне неблагополуччя старших дошкільників у закладі дошкільної освіти.

Для досягнення поставленої мети використано такі методи: теоретичний аналіз літератури з філософії, психології, педагогіки, порівняння і класифікація матеріалів з проблеми дослідження; метод теоретичних побудов.

Дитина знаходиться в закладі дошкільної освіти (ЗДО) більше половини часу, в який вона активна, тому необхідно виявити умови, від яких залежить її емоційне благополуччя в дитячому садку. А. Кошелева в своїх дослідженнях особливо виділяє наступні умови: стан здоров'я дитини в період відвідування нею ЗДО; особливості взаємодії дитини з дорослими (вихователями, помічником вихователя, іншими фахівцями, які працюють з дітьми); особливості взаємодії дитини з дітьми групи, яку вона відвідує; емоційна обстановка, загальний уклад життя в ЗДО; обстановка в сім'ї дитини [8]. Всі ці компоненти взаємопов'язані та взаємозалежні і в сукупності дозволяють судити про те, наскільки добре

дитині в дитячому садку. Ми поділяємо точку зору автора, такий погляд на проблему охоплює всі аспекти життєдіяльності дитини дошкільного віку.

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури показав, що останнім часом з'являються дослідження, присвячені розвитку емоційної сфери дошкільників і практичній роботі з емоційними проблемами дітей.

Наприклад, А.Соловйова пропонує проводити бесіди про різні емоційні стани; вправи етюди на вираження певних емоцій; малювання під музику різних емоційних переживань; читання оповідань, що відбивають емоційні переживання дитини; аналіз репродукцій картин. В якості умов, що забезпечують емоційне благополуччя дитини, О. Бадуліна розглядає організацію в закладі дошкільної освіти соціального середовища, яке розуміється як широке різноконтекстне спілкування дитини з вихователем, змістовно-значуще спілкування з однолітками, організацію різних видів дитячої самостійної діяльності. М. Стожарова в якості засобів корекції емоційних порушень дітей вважає за можливе використання насиченого позитивними емоціями пізнавального спілкування батьків з дітьми, створення нових форм взаємодії в сім'ї, тренінг виховних навичок батьків [3].

Ученими виявлено, що особливості розвитку емоційної сфери дитини детермінуються конкретними умовами її виховання. І чим повнішим є соціальний статус цих умов, тим більш сприятливим є розвиток емоційного статусу дитини [1].

Однак практика показує, що в закладах дошкільної освіти приділяється недостатньо уваги використанню спеціальних засобів і методів, спрямованих на подолання емоційного неблагополуччя дошкільнят. У зв'язку з цим виникає необхідність створення психолого-педагогічних умов спрямованих на профілактику і корекцію емоційних проблем у дітей.

Ми пропонуємо використовувати в ЗДО наступні психолого-педагогічні умови:

- 1) забезпечення індивідуально-диференційованого підходу до дітей з різними проявами емоційного неблагополуччя;
- 2) врахування індивідуальної динаміки подолання емоційного неблагополуччя кожної дитини в змісті та методах корекційної роботи;
- 3) задоволення потреби дитини в емоційній близькості зі значимим дорослим;
- 4) об'єднання зусиль усіх фахівців ЗДО з метою їх включення в корекційно-розвиваючу роботу, спрямовану на профілактику та подолання емоційного неблагополуччя дітей старшого дошкільного віку.

Основною умовою є реалізація в освітньому процесі ЗДО спеціальної корекційно-розвиваючої програми, що враховує причини виникнення емоційного неблагополуччя у дітей, а також обов'язкове залучення батьків до роботи.

Таким чином, при розробці психокорекційних заходів необхідно враховувати не тільки зовнішні прояви емоційного неблагополуччя дошкільнят, а й джерела, причини виникнення даної проблеми.

Розглядаючи питання про корекцію емоційної сфери дитини, перш за все треба сказати про її гармонізацію, спрямовану на подолання негативних емоційних станів, порушень у функціонуванні або відставанні в розвитку тих чи інших складових сфери дитини, а також про компенсацію негативних особливостей особистості, що складаються на основі даних процесів. Методи корекційного впливу покликані здійснювати такий психологічний вплив на емоційну сферу дитини, який призведе до нормалізації її функціонування [4].

Слідом за Є. Ізотовою, основними умовами здійснення корекційних впливів при роботі з емоційною сферою дитини ми називаємо такі:

- 1) проведення корекційних впливів за механізмом компенсації, тобто з використанням потенційних здібностей дитини з метою подолання труднощів у розвитку її емоційної сфери;
- 2) системний підхід до корекційної роботи, пов'язаний з тим, що при вирішенні проблем емоційного розвитку дитини в корекційну роботу включаються й інші сторони її розвитку, а також система міжособистісної взаємодії, в якій вона знаходиться; таким чином, усуваються причини, що зумовлюють емоційне неблагополуччя;

3) надання кредиту довіри дитині, тобто віра в можливості дитини і підкреслення даної впевненості при взаємодії з нею;

4) формулювання цілей корекційної роботи в позитивних формулюваннях (створення позитивних «точок зростання»), а також врахування того, що цілі корекційного впливу повинні бути реалістичними;

5) охорона інтересів дитини, тобто побудова корекційних втручань в емоційну сферу з урахуванням того, що корекційний вплив ні в якому разі не повинен завдати шкоди дитині, її психічному і фізичному здоров'ю і т.д. [4].

Основний етап корекційної роботи пов'язаний із застосуванням методів, які дозволять вирішити проблеми емоційного розвитку дитини. Корекція відбувається з опорою на різні види дитячої діяльності, що дозволяє продуктивно компенсувати наявні недоліки і закріпити досягнутий результат, а також збагатити емоційний розвиток дитини, використовуючи можливості її віку. Найчастіше застосовуються техніки, пов'язані з використанням ігрової та музично-естетичної діяльності.

У сучасній психології можна назвати основні підходи до корекції емоційної сфери дитини. Це техніки психодинамічного підходу, основи якого були розроблені в школі психоаналізу (З. Фрейд, М. Клейн та ін.) та гуманістичної психології (К. Роджерс), поведінковий підхід, заснований на ідеях біхевіоризму (Б. Скіннер, А. Бандура та ін), а також діяльнісний підхід, представлений у руслі теорії діяльності (Л. Виготський, О. Леонт'єв, Д. Ельконін, С. Рубінштейн).

Найбільш представленим у сучасній вітчизняній та зарубіжній практичній психології є психодинамічний підхід, предметом якого є переживання та імпресія (засоби емоційної виразності). В рамках психодинамічного підходу розроблено техніку недирективної (неспрямованої) ігротерапії, казкотерапії, арттерапії. Основні функції психолога відповідно до психодинамічного підходу пов'язані з організацією емпатичного спілкування, співпереживання, із забезпеченням переживання дитиною почуття власної гідності, створенням атмосфери прийняття дитини, а також демонстрацією конструктивних способів діяльності та наданням необхідної технічної підтримки.

Предмет поведінкового підходу до корекції емоційної сфери – поведінка дитини, через вплив на яку відбувається гармонізація її емоційних реакцій; впливу піддаються емоційні чинники, які відбиваються у поведінці. Використовувані тут техніки частіше мають директивний характер: психолог використовує специфічні впливи під час тієї чи іншої техніки, спрямовуючи поведінку та реакції дитини [4].

Діяльнісний підхід розглядає питання корекційного впливу за наявності складнощів емоційної регуляції, зумовлених її недостатньою зрілістю загалом або через брак окремих компонентів. Причини відхилень пов'язуються з порушенням провідного виду діяльності на даному або попередніх етапах. У зв'язку з цим техніки корекційної роботи будуються з урахуванням провідного у цьому віці виду діяльності, а також з урахуванням продуктивних видів діяльності та видів музично-естетичної діяльності.

Аналіз сучасного стану розглянутих підходів дозволяє зробити висновок про те, що спостерігається тенденція до зближення та взаємозбагачення теоретичних позицій як у рамках психодинамічного, поведінкового та діяльнісного підходів загалом, так і в окремих техніках та методах корекційної роботи зокрема.

Форми корекційної роботи (пріоритет індивідуальної або групової роботи) обумовлені тією особливістю емоційного розвитку, на яку спрямований корекційний вплив. Часто ці форми використовуються в комплексі (наприклад, при корекції страхів дитини можуть використовуватися як групові, так і індивідуальні заняття).

Ми дотримуємося думки більшості дослідників про те, що заняття повинні носити корекційно-розвиваючий характер, тобто повинні бути спрямовані не тільки на корекцію вже наявних проблем в емоційній сфері, а й на профілактику виникнення емоційного дискомфорту в дітей у ЗДО, створення сприятливої атмосфери, яка характеризується

доброзичливим спілкуванням. Виходячи з цього, пропонуємо використовувати елементи ігротерапії, арттерапії, психогімнастики, ігри-драматизації.

Розглянемо можливості використання і переваги пропонованих нами психокорекційних методів для роботи з подолання емоційного неблагополуччя старших дошкільників.

Останнім часом спостерігається значне зростання інтересу до використання методу ігрової терапії. Розробкою та використанням ігрової терапії займалися такі дослідники, як Л. Абрамян, А. Захаров, О. Карабанова, А. Співаковська та ін.

Ігрова терапія є взаємодією дорослого з дитиною на власних умовах останнього, надаючи їй можливість для вільного самовираження з одночасним прийняттям її почуттів дорослим [6].

Таким чином, використання ігротерапії в корекції емоційного неблагополуччя дітей має свої переваги, оскільки дозволяє психологу увійти в природне середовище дитини і допомогти їй за допомогою гри впоратися з існуючими проблемами і при цьому навчити відчувати себе цілісною особистістю, яку помічають, слухають і чують, визнають її цінність.

Наступним методом, що розглядається нами як засіб корекції емоційного неблагополуччя дошкільнят, є арт-терапія. Це найбільш древня природна форма зміни емоційних станів, якою багато людей користуються (свідомо чи ні), щоб зняти психічну напругу, заспокоїтися, зосередитися.

Арт-терапія – терапія засобами мистецтва. Даний метод заснований на тому, що внутрішні переживання, труднощі, конфлікти людини мають представництво на образному, символічному рівні і можуть отримувати вираження в образотворчому мистецтві: ліплення, малюнки, аплікації, аналіз і інтерпретація творів мистецтва [2]. До того ж образотворча робота передбачає широкий вибір різних матеріалів.

Багато дослідників (Є. Ізотова, Н. Денисенко) вважали центром арт-терапії незалежно від її форми – складності емоційно-особистісного розвитку дитини. Основна мета арт-терапії полягає у розвитку самовираження і самопізнання дитини через мистецтво, у розвитку здатності до конструктивних дій. Звідси впливає найважливіший принцип арт-терапії – схвалення і прийняття всіх продуктів творчої образотворчої діяльності незалежно від їх змісту, форми та якості.

Одна з особливостей дитини полягає в тому, що вона в більшості випадків відчуває труднощі у вербалізації своїх проблем і переживань. Для неї природна невербальна експресія, в тому числі образотворча. Слід брати до уваги і те, що діти більш спонтанні і менш здатні до рефлексії своїх почуттів і вчинків.

В даний час виділяється власне арт-терапія (малюнкова терапія і терапія, заснована на образотворчому мистецтві), а також напрямки, що розвинулися в арт-терапії: музикотерапія, танцювальна та вокалотерапія, бібліотерапія, казкотерапія, лялькотерапія, які вже є самостійними методами. У старшому дошкільному віці найбільш часто використовується малюнкова терапія, музична терапія, казкотерапія, лялькотерапія.

Музикотерапія представляє собою метод, який використовує музику в якості засобу корекції. Результати експериментальних досліджень встановили, що музика впливає на емоційну сферу дитини: змінює її настрій, знижує тривогу й напругу. Тиха, спокійна, плавна музика сприяє зниженню тривожності, поліпшенню настрою. Активуючий вплив на дитину з емоційним неблагополуччям надає ритмічна музика [12].

Є сім основних сегментів м'язів: на рівні очей, рота, шиї, грудей, діафрагми, живота і таза, в яких «закупорені» різні негативні емоції – страх, гнів, образа. Зняття такого фізичного напруження в танці створює умови для вираження почуттів, думок і емоцій.

Таким чином, активна музикотерапія у всіх її варіантах допомагає формувати у дітей оптимістичне, життєстверджуюче світовідчуття. Активна діяльність і творчість сприяють розслабленню, зняттю напруги у дітей. Для зміни і підвищення самооцінки велику роль відіграють постійний інтерес і позитивна оцінка з боку психолога й інших дітей.

Необхідно також відзначити ефективність використання казкотерапії в корекції

емоційного неблагополуччя дошкільнят, яка забезпечується специфікою діяльності дитини в цьому віці, а також привабливою силою даного літературного жанру, що дозволяє вільно мріяти і фантазувати [10].

Казки описують глибинний людський досвід проходження емоційних криз та подолання страху. Вони дають дитині опору в умовах невизначеного емоційного досвіду і готують її до кризових переживань. Події казок, герої та їхні стосунки між собою проєктуються на життя, ситуація здається схожою і впізнаваною. Казка нагадує про важливі соціальні та моральні норми життя, про те, що таке добре і що таке погано. Вона дає можливість відреагувати на значущі емоції, виявити внутрішні конфлікти і труднощі. А під час прослуховування казок «зі страшними» епізодами, дитина вчиться розряджати свої страхи, негативні емоції, а її емоційний світ стає гнучким і насиченим [10].

Таким чином, різні арт-терапевтичні методи є одним з прийнятних і ефективних методів в корекційній роботі з емоційно неблагополучними дітьми. Досить ефективним корекційним методом, який ми також пропонуємо використовувати, є психогімнастика. Вона відноситься до невербальних методів групової психокорекції, в основі якої лежить використання рухової експресії як головний засіб комунікації, коли учасники виявляють себе і спілкуються без допомоги слів (А. Осипова, М. Чистякова). Це курс спеціальних занять (етюдів, вправ, ігор), спрямованих на розвиток і корекцію різних сторін психіки дитини (як пізнавальної, так і емоційно-особистісної сфери) [11]. Психогімнастика відноситься до психолого-педагогічних та психотерапевтичних методик, спільним завданням яких є збереження і попередження емоційних розладів у дітей.

В роботі зі старшими дошкільниками можливе також використання релаксаційних методів – вправ, заснованих на методі активної нервово-м'язової релаксації Е. Джекобсона, і дихальні техніки. Релаксація – це фізіологічний стан спокою, повне або часткове розслаблення, що настає в результаті довільних зусиль типу аутогенного тренування й інших психологічних прийомів [9].

На нашу думку, раціонально підібрані та скомбіновані психокорекційні методи дозволять істотно збагатити методику формування емоційного благополуччя. Обов'язковою умовою проведення корекційної роботи ми розглядаємо застосування індивідуально-диференційованого підходу до дітей на основі діагностичного вивчення проявів емоційного неблагополуччя.

Виходячи з теоретичного аналізу причин виникнення емоційного неблагополуччя дошкільнят, серед умов ми також особливо виділяємо організацію роботи з педагогічним колективом і батьками, оскільки рішення цієї проблеми можливо тільки спільними зусиллями психологів, педагогів і батьків.

Дослідження фахівців показали, що більшість батьків емоційно неблагополучних дітей не усвідомлюють, як їх власна поведінка впливає на характер дитини. Це говорить про те, що з батьками необхідно проводити бесіди, рекомендувати для читання спеціальну літературу і залучати їх до взаємодій з психологом і педагогом.

Важливою умовою корекційної роботи ми вважаємо задоволення потреби дитини в емоційній близькості з вихователем. Необхідно сформувані у педагогів загальну установку на розуміння дитини, на забезпечення зворотного зв'язку при взаємодії з нею. Тільки якщо бажання допомогти дитині з боку дорослого шире, якщо він встановлює з нею хороші стосунки, сам входить в пропонувану дошкільнику діяльність, це обов'язково знайде відгук у душі дитини, діти інтуїтивно відчувають і добро і фальш. Як тільки виникає відповідна активність з боку дошкільника, психокорекційну роботу чекає успіх.

Як одну з умов подолання емоційного неблагополуччя дошкільнят ми розглядаємо об'єднання зусиль усіх фахівців ЗДО з метою їх включення в корекційно-розвиваючу роботу. Оскільки ефективність роботи, на наш погляд, буде залежати від взаємодії всіх фахівців, які працюють з дітьми: вихователів, педагога-психолога, музичного керівника, інструктора з фізичної культури.

Отже, розглянуті вище засоби і методи, використовувані в корекції і розвитку емоційної сфери дошкільників, можуть бути враховані при розробці спеціальної програми подолання емоційного неблагополуччя дітей старшого дошкільного віку.

Нами визначено, що діти з емоційним неблагополуччям потребують спеціально організованої психолого-педагогічної допомоги, що забезпечує врахування їх вікових та індивідуальних особливостей. Необхідний правильно організований підхід до них, що створює умови для повноцінного психічного розвитку. Рівень професійної компетентності психологів і педагогів, які працюють з такими дітьми, вимагає також якісної зміни в системі підготовки і перепідготовки кадрів, у чому й вбачаємо перспективи подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел

1. Брецько І. І. Основні детермінанти розвитку емоційної сфери дитини дошкільного віку / І. І. Брецько, Б. В. Дидик // Наука майбутнього. – 2020. – Вип. 1(5). – С. 25–30.
2. Денисенко Н. Ф. Ароматерапія / Н. Ф. Денисенко, О. П. Аксьонова // Через рух до здоров'я дітей. – Запоріжжя: Диво, 2006. – С. 68–72.
3. Загадковий світ емоцій. Розвиток емоційної сфери дошкільників / уряд. І. В. Молодушкіна. – 2-ге вид. – Х.: Вид. група «Основа», 2011. – 207 с. – (Серія «Творчому педагогу»).
4. Изотова Е. И. Эмоциональная сфера ребёнка: Теория и практика: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Е. И. Изотова, Е. В. Никифорова. – М.: Издательский центр «Академия», 2004. – 288 с.
5. Иванова В. В. Емоційне благополуччя дитини-дошкільника як передумова розвитку її емоційної стійкості / В. В. Иванова, Я. В. Щербанич // Науковий вісник Мукачівського державного університету. – Мукачево, 2014. – №17(12). – С. 53–59.
6. Карабанова О. А. Игра в коррекции психического развития ребенка: учебное пособие / О. А. Карабанова. – М.: Владос, 1997. – 191с.
7. Коломинский Я. Л. Психологическое развитие детей в норме и патологии / Я. Л. Коломинский, Е. А. Панько, С. А. Игумнов. – СПб.: Питер, 2004. – 480 с.
8. Кошелева А. Д. Эмоциональное развитие дошкольников / А. Д. Кошелева, В. И. Перегуда, О. А. Шаграева. – М.: Академия, 2003. – 176 с.
9. Кузьменко В. Словничок психолога. Гра / В. Кузьменко // Дошкільне виховання. – 1996. – № 1. – С. 24–25.
10. Практика сказкотерапии / под ред. Н. А. Сакович. – СПб.: Речь, 2007.
11. Чистякова М. И. Психогимнастика / М. И. Чистякова. – М., 1990. – 68 с.
12. Music in Therapy / ed. by E. Gatson. – N.Y., 1968.

References

1. Bretsko, I. I. and Dydyk, B.V., 2020. Osnovni determinanty rozvytku emotsiinoi sfery dytyny doshkilnoho viku [The main determinants of the development of the emotional sphere of the preschool child]. *The science of the future*, 1(5), pp. 25–30.
2. Denysenko, N. F. and Aksonova, O. P., 2006. Aromaterapiia [Aromatherapy]. In: *Through the movement to children's health*. Zaporozhye: Dyvo. pp. 68–72.
3. Molodushkina, I. V. compiler, 2011. *Zahadkovyi svit emotsii. Rozvytok emotsiinoi sfery doshkilnykiv* [The mysterious world of emotions. Development of the emotional sphere of preschoolers]. 2nd ed. Kharkiv: Ed. Basisgroup.
4. Yzotova, E.Y. and Nykyforova, E. V. 2004. *Emotsyonalnaia sfera rebenka: Teoryia y praktyka* [Emotional sphere of the child: Theory and practice]. Moscow: Publishing Center "Academy".
5. Ivanova, V. V. and Shcherbanych, Ya. V., 2014. Emotsiine blahopoluchchia dytyny-doshkilnyka yak peredumova rozvytku yii emotsiinoi stiikosti [Emotionalwell-being of a

- preschool child as a prerequisite for the development of its emotional stability]. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University*, 17(12), pp. 53–59.
6. Karabanova, O. A. 1997. *Yhra v korrektsyyi psykhycheskoho rozvytyia rebenka [Game in the correction of the mental development of the child]*. Moscow: Vlados.
  7. Kolomyynskiy, Ya. L., Panko, E. A. and Yhumnov, S. A. 2004. *Psykhologhycheskoe rozvytyedetei v norme y patolohyy [Psychological development of children in norm and pathology]*. St. Petersburg: Peter.
  8. Kosheleva, A. D., Perehuda, V. Y. and Shahraeva, O. A. 2003. *Emotsyonalnoe rozvytye doshkolnykov [Emotional development of preschool children]*. Moscow: Academy.
  9. Kuzmenko, V., 1996. *Slovnychok psykhologa. Hra [Psychologist's dictionary. Game]*. *Preschool education*, 1, pp. 24–25.
  10. Sakovych, N. A. ed., 2007. *Praktyka skazkoterapyi [The practice of fairy tale therapy]*. St. Petersburg: Rech.
  11. Chystiakova, M. Y. 1990. *Psykhohymnastyka [Psychogymnastics]*. Moscow.
  12. Gatson, E. ed., 1968. *Music in Therapy*. N.Y.

УДК 378:37(045)=111

ВИКОРИСТАННЯ АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ-ЕКОНОМІСТІВ

Ковальчук Ю.П.

USE OF ENGLISH TERMS IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF TRAINING ECONOMISTS

Kovalchuk Yuliia

У статті досліджено напрями використання англomовних термінів в навчальному процесі підготовки фахівців-економістів. Зокрема, зазначено, що організація сучасних виробничих і комерційних структур, сприяють активному поповненню української мови англomовними термінами економічної сфери. Визначено основні причини запозичення англomовних термінів: запозичення разом із поняттям, необхідність найменування нового об'єкту, прагнення деталізувати поняття, яке вже існує у мов, потребу в спеціалізації поняття в тій чи тій сфері, прагнення замінити описовий зворот, соціально-психологічні причини – сприйняття іношomовного слова як більш престижного. Систематизовано напрями використання англomовних термінів (навчальна програма, наукова діяльність, фахова спрямованість). Визначено критерії щодо оптимального співвідношення між національним і міжнародним у термінотворенні.

Ключові слова: навчальний процес, фахівці-економісти, освітня система, англiцизми, англomовні терміни, якість освіти.

The article explores the areas of use of English terms in the educational process of training economists. In particular, it is noted that the organization of modern production and commercial structures contribute to the active replenishment of the Ukrainian language in English terms of the economic sphere. The main reasons for borrowing English terms are identified: borrowing together with the concept, the need to name a new object, the desire to detail the concept that already exists in languages, the need to specialize the concept in a field, the desire to replace descriptive expression, socio-psychological reasons - perception foreign word as more prestigious. The directions of use of English terms are systematized (curriculum, scientific activity, professional orientation). Criteria for the optimal ratio between national and international in term formation are determined.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>